

Tillögur um breytingar á gengi íslensku krónunnar og ráðstafanir í því sambandi, ódagsett

Bjarni Benediktsson – Tillögur um breytingar á gengi íslensku krónunnar og ráðstafanir í því sambandi, ódagsett

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Stjórnmalamaðurinn
Askja 2-7, Örk 4

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Til lögur

um breytingu á gengi íslensku krónunnar
og ráðstafanir í því sambandi.

1. Liður

Gengi íslensku krónunnar (per value) skal breytt þannig, að Bandaríkjadóllar jafngildi kr. 15,43 og skal gengi á öllum erlendum gjaldeyri skráð í samræmi við það. Gengi krónunnar gegn vart sterlingspundi verður því kr. 43,20 hvert sterlingspund.

2. Liður

2
Visitalagrundvallinn frá 1939 skal breytt þannig, að visitalan fyrir febrúar skal sett jöfn 100. Við ádreikning á visitalunni fyrir þann mánað skal háaleiguliðurinn reiknaður að nýju, þannig að eingöngu skal byggt á samhverulegri háaleigu í nýjum hásum, eða miðað við meðal byggingarkostnað eins og hann er nú, eftir því hvort leiðina Hagstofan telur heppilegri. Hjót skal reiknað með átsöluverði á sama hátt og aðrar vörur. Hagstofan skal annarsvegar reikna kaupgjaldsvisitala fyrir febrúarmánað, sem sýni breytingu þó, sem orðið hefur á almennu kaupgjaldi síðan fyrir stríð. Skal visitala reiknað á sama hátt að taka hið almenna tíðkaup Þagebróðnar og nota tíðkaupið mánuðina janúar-mars 1939, sem visitagrundvöll. Hætt skal/opinberum ádreikningum að gera greinarmun á grunnkaupi og djúfíðaruppbót og hvorttveggja nefnt kaup eða kaupgjald. Skattstigum og fjárlögum skal breytt í samræmi við þetta ákvæði.

3. Liður

Visitalan skal reiknað samþæðarlega og skal næsta mánað á eftir greiða fulla uppbót á fast kaupgjald, þ.e. kaupgjald ánað en það sem reiknað er á grundvelli verðmætis framleiðslunnar, ef visitala sýnir hækkan um minnst 5%. Kaupgjald skal lokað á sama hátt, ef visitalan sýnir hækkan um minnst 5%. Sýni visitala minni breytingu en 5%, skal sú breyting tekin til greina við ákvörðun um breytingu á kaupgjaldi samkvæmt ádreikningi visitala fyrir síðari

mánuði, þannig að kaupuppbót skal greidd eða kaupgjald láðnað samkvæmt áðreikningi vísitölunnar, ef samantölgð breyting á vísitölunni frá því að kaupgjaldi var seinast breytt, nærur minnst 5%. Kaupgjald skal ákveðið samkvæmt fremansögðu mánaðarlega frá 1. maí 1950. Þá uppbót eða láðnað, sem kemur til framkvæmda í maí mánuði skal síðan gilda næstu sex mánuði. Því vísitala fyrir nóvember hekkun eða láðnað um 5% eða meir síðan í maí, eða síðan uppbót eða láðnað var seinast breytt, skal kaupgjald hekknað eða láðnað til fulls samkvæmt þeirri hekkun eða láðnað á framfærslukostnaði, og skal sú breyting á uppbót eða láðnað standa óbreytt um aðra 6 mánuði.

4. Liður

a. Verð á vöru framleiðdri og seldri innanlands má hekkna sem svarar hekkun orlendra kostnaðarliða og sem svarar hekkun innalendra kostnaðarliða annarra en kaupgjalds. Tillit má þó taka til breytinga á kaupgjaldi vegna breytinga á vísitölu frá og með þeirri vísitölu, sem gildir fyrir maí.

b. Verðlag til bnda á landbúnaðarafurðum, sem seldar eru innanlands skal haldast óbreytt það tímabil, sem ^{tillögur þessar} ákveðnar má yfir, þ.e. til 1. maí 1951, nema mjólk og mjólkurafurðir, sem að hekkna í samræmi við hekkun orlendra kostnaðarliðanna.

c. Álagning á vörur skal leyft að hekkna þannig að álagningarupphæðina í krónum má hekkna sem nærur hekkun á kaupgjaldi samkvæmt þessum tillögum. Þetta ákveði skal vera í ^{gildi} ~~gildi~~ sex mánuði frá gildistöku þessara tillagna. Að þeim tíma liðnum ákveður Verðlagseftirlitið álagninguna.

5. Liður

Gengisskráning skal hér eftir ákveðin af Landebankanum í samræði við Ríkisstjórnina. Skal Landebankinn á hverjum tíma viðhalda jafnvægisgangi, þ.e. að sem mestur jafnaður sé í greiðslunum við útlend. Skyld er stjórn Landebankans að taka sérstaklega til athugunar gengisskráningu krónunnar, þegar almenn breyting verður á kaupgjaldi önnur en sú, sem gert er ráð fyrir í þessum tillögum, og gera Ríkisstjórninni grein fyrir niðurstöðunum.

6. Liður

a. Framleiðslugjald skal lagt á aflaverðmæti nýju togaranna, hvort heldur þeir leggjast aflann hér á land eða selja erlendis. Sé um íslensk að ræða, sem seldur er erlendis skal gjaldið lagt á það aflaverðmæti, sem er umfram á 9.000 brúttó í söluferð, þ.e. að tolli og löndunar- og sölukostnaði ófráðregnum. Hafi næsta sala á undan numið lægri upphæð en á 9.000 skal heimilt að draga það sem á vantaði frá gjaldskyldri upphæð. Skal gjaldið nema 25% af því sem er framyfir á 9.000 sölu. Gjaldið skal tekið af óskiptum afla, þannig að ekki skal reikna aflaverðlaun af þeim hluta endurvirðisins sem tekið er með þessu gjaldi. Af brúttóendurvirði sjávarafurða sem nýju togararnir leggjast á land á Íslandi skal greiða 10%. Verðlag þessa afla skal metið af þar til skipaðri nefnd og skal hún síðan við gangverð afla upp úr sjó á hverjum stað. Gjaldinu skal varið til þess að standa stramt af og endargreiða skuldir ríkisins, sem myndast hafa í sambandi við ábyrgðargreiðslur, togarakaup og aðrar ráðstafanir og framkvæmdir í þágu sjávarútvegsins á lönum árum.

b. Útflutningsgjald skal lagt á allar sildarafurðir og nema 5% af útflutningsverðmætinu. Sé samræfli í snarpinnt minni en 1.250.000 hl. heimilast ríkisstjórninni að lækka gjaldið. Sé aflinn minni en 1.000.000 heimilast ríkisstjórninni að fella það niður. Gjaldinu skal varið til að greiða með skuldir, sem ríkisstjórn hefur stofnað til sölu aðstoðar við sildarútveginn undanfarna ár.

7. Liður

a. Leggjast skal sérstakan stóru eignaskatt á eignir. Skatturinn skal lagður á nettoð eign, sem er umfram kr. 400.000 að frá-
dregna óparifé í árslok 1949. Þegar um fasteign er að ræða skal hún metin samkvæmt fasteignamatí margfölduðu með 5 fyrir Reykjavík, 4 fyrir kaupstaði með yfir 4.000 fúða í árslok 1948 og 3 annarsstaðar á landinu. Þegar um verðbréf er að ræða skal meta þau á gangverði. Sé ágreiningur um það gangverð skal stjórn landeinkans ákveða verðið. Eignir hlutafélaga skulu metnar af stjórnskipaðri nefnd og þar eignir talðar hjá hluthöfum. Skatturinn skal ekki talin hjá félagsmönnum. Skatturinn skal lagður á samvinnufélögin, en helmingi lægri

en á aðra.

b. Skatturinn skal nema 10% af nettóeign umfram kr. 400.000 en ekki yfir kr. 1.000.000. Af því sem er umfram kr. 1.000.000 skal greiða 12%. Samvinnufélagin skulu greiða 5% af nettóeign, sem er umfram kr. 400.000 en ekki yfir kr. 1000.000 og 6% af því sem er umfram kr. 1.000.000.

c. Skattinn skal greiða á þann hátt, að Ríkisstjórnin lotur gera skuldbréf sem gefin eru út af skattgreiðendum. Skulu þau greiðast jafnt á tíu árum, nema sú upphæð, sem svarar til skatts af eign í hlutafélagum, svo og skattur samvinnufélaga, sem hvert-tveggja skulu greidd jafnt á 25 árum. Skuldbréfin að samt greiða hvenær sem er. Vextir af bráfunum skulu nema 3%. Ríkisstjórnin skal nota bréfin til greiðslu á skuldum ríkisins við landbankanum. Skal Landbankinn skyldur að taka við bráfunum og annast innheimtu í sambandi við þau.

8. Liður

Með þessum réttstöfunum eru úr gildi felldar allar réttstafanir til styrktar framleiðslu sjávarafurða, svo sem um ábyrgðarverð, styrkir til laddana á framleiðslukostnaði og svo gepnasluggjald til hraðfrystingna, o.s.frv. Samfremur skulu niður falla lög um aðrsteklega hagkvæma skilnaði fyrir rekstrarlönnum handa sjávarútveginnar, þ.e. ákveðin um álánvexti bankanna.

Reykjavík, 26. des. 1949. Andarskeið 31. des.

1949.

G R E I N A R G E R DALMENN

Til þess að koma jafnvægi á þjóðarþáskapinn vari eski-
legast að geta gert hinar nauðsynlegu ráðstafanir í þrem áföngum.
Hið fyrsta sem þá þarf að gera er að koma jafnvægi á þáskap ríkis-
ins sjálfs, þ.e.a.s. að afgreiða raunverulega hallalaus fjárlög.
Sinnig þarf að takmarka útlánastarfssemi bankanna til fjárfestinga-
ar við það, sem myndast af sparifé, til þess að fjárfestingin verði
ekki stærri en sparifjármýndunin. Aðvitað má líka takmarka fjár-
festinguna með beinu eftirliti. Við það vinnst, að yfirvöldin
geta þá ákveðið hvaða frækvæmdir skuli ganga fyrir. Smáfréttar
getir áhrifa hótvirðisjónsins í vaxandi mæli. Af þessum ráðstöf-
unum myndi leiða að taka myndi fyrir myndum nýrrar djúrtíðar og
verðlag því samfölsamen festast, birgðir innfluttrar vora smásmámen
aukast og verðlag síðan fara lakkandi, þar sem ^{margir} ~~sigir~~ hlutir eru
ná óeðlilega djúrir sökum vöruskorts.

Þegar tekið hefur verið fyrir myndun allrar nýrrar djúr-
tíðar kemur næsti áfenginn, sem er að samræma innlent og erlent
verðlag. Meðan verðlagið er enn að stíga er langtun erfiðara að
samræma innlent og erlent verðlag. Svo er að sjá að tekið hafi
fyrir myndun nýrrar djúrtíðar þessa mánaðsins einkum sökum áhrifa
hótvirðisjónsins, þótt ennþá geti ekki neinn áberandi verðhjóðn-
unardráttur. Það hefði því verið eskilegt hefði verið hægt að bíða
enn um stund með það að samræma innlent og erlent verðlag. En
ekki höfum við talið fært að gjöra það. Til þess liggja ýmsar
orsakir og verða sumar þeirra þaktar hér á eftir.

Það er almenníngi kunnungt, að rekstur bátadúvagsins á
þorskveiðum hefur ekki borið sig á undanförsnum árum, og að honum
hefur þessvegna verið veittur styrkur frá Ríkissjóði. Sökum aukins
framleiðslukostnaðar innanlands og verðfalls erlendis hefur þessi
styrkur farið afhakkandi og er nú svo komið, að átgæðarmenn treyst-
ast ekki til þess að fara af stað nema þeir fái stórukauna upphóð.

Er talið að muni þurfa áttatíu til níutíu milljónir í auknum sköttum til þess að greiða herra ábyrgðarverð á bátafisknum.

Þegar nýsköpunarstjórnin var mynduð árið 1944 var því lofað í málefnaáætluninni flokka þeirra, sem að henni stóðu, að þegar nýja skipin og tækin hefðu verið flutt inn í landið, þá skyldi að því horfið að bæja rekstri þeirra traustan og varanlegan grundvöll. Þóttuð var ljóst, að það var ekki aðgætt að hin nýja skip, það þurfti líka að skapa grundvöll að arðbærum rekstri. Því var lofað að samræma framleiðslukostnaðinn og afurðaverðið. Þessu máli hefur orðið að fresta undanfarin ár sökum þess að stjórnsamvinnunni var slitið. Nú er svo komið, að þessu máli verður ekki lengur skiptið á frest. Tillögur eðkar fela í sér það, að verið er að efna það loforð, sem hinir þrír stjórnsáttavæðingar lofðu 1944.

Í skjóli innflutningshaftanna hafa bankarnir rekið óeðlilega mikla útlánastarfsemi, að miklu leyti fyrir tilhlutun ríkisins. Lánin hafa farið í það að suka fjárfestinguna en að nokkru til að auka rekstursfó. Við þetta hefur kaupgeta vaxið óeðlilega mikið og dýrtið myndast. Aðalorsök dýrtíðarinnar er hin óeðlilega mikla fjárfesting á undanförmum árum, sem haldið hefur verið uppi með útlánastarfsemi bankanna og halla á ríkisbúskapnum. Þessi dýrtíð hefur valdið hækkanði verðlagi, hækkanði kaupgjaldi og þar með hækkanði framleiðslukostnaði. Síhækkanði verðlag innanlands hefur gert miklu erðbættara og öruggara að framleiða fyrir innanlandamarkaðinn heldur en að framleiða til útflutnings. Innanlands er hægt að selja flest með háu verði. Þetta hefur leitt til þess að framleiðsluþrá, bæði verkafólk og tæki hafa flutst yfir í framleiðslu fyrir innanlandamarkaðinn, og hefur því dregið úr framleiðslu til útflutnings, og hefur það enn auknið á erfiðleikana með það að greiða innflutninginn. Með gengisbökkuninni er þessari þróun snúð við. Útflutningsframleiðslan verður betur arðbættari en áður og um leið verður fyrir útflutningsframleiðsluna hægt að keppa um vinnuafli og tæki við innanlands iðnaðinn. Það má því búast við aukinni framleiðslu fyrir erlenda markaði. Auk þess mun draga úr áðæmdu í það að

fá innflutt. Vöruskorturinn gerir innflutninginn óþóllilega eftir-
sóknarverðan. Eftir gengislaðkunina selst innflutta varan á verði,
sem er samþarilegra xt en áður við verð á vöru framleiðdri innan-
lands. Aðflutta varan verður ekki lengur eins mikil kjarakaup og
hún hefur verið áður. Eftir því sem jafnvagið í versluninni eykst
dregur úr vöruskortinum, svartamarkaðsbraskinu. Gróðinn af inn-
flutningsversluninni minnkar. Ennfremur^{er} eins og stendur ~~er~~ óskap-
lega hátt verð á margskonar innfluttum vörum, sem ekki eru í vísit-
tölunni. Vel er hugsanlegt að slíkar vörur munu jafnvel lækna í
verði fremur en hækka. Við það að rýnkar um verslunina munu einnig
margar þar vörur, sem nú eru ófánlegar verða fluttar inn, ~~sem nú~~
~~ást er~~, enda er höfuðtilgangurinn með þeim tillögum sem hér eru
gerðar, að hægt verði að létta af innflutningshöftunum.

UM I. LIÐ

Gengislaðkunin

Þá gengislaðkun, sem lögð er til nemur um 39,5%. Þetta
þýðir hækkan á verðlagi útfluttrar vöru í íslenskum krónum um 65%.
Gengislaðkunin er miðuð við þarfir bátadátvegsins, og er gert ráð
fyrir því, að allir styrkir til útgerðarinnar hvort sem heldur er
beint til bátadátvegsins eða til hraðfrystiháðsanna falli niður með
öllu. Ábyrgðarverðið hefir verið 65 aurar, en sökum annarra
styrkja munu bátadátvegsmenn fá sem nemur 76 aurar. Verð það sem
þeir myndu fá með þessari gengislaðkun mun vera um 87 aurar, mið-
að við 10 d pundíð af hraðfrystum þorskflökum. Ef miðað er við
10 d pundíð af freðsfiskinum, hækkar það verð úr 109 aurum í 180
aura, þar sem með hinum nýja gengi eitt enskt penny hækkar úr
10.9 aurum í 16 aura. Hækkanin á fiskverðinu umfram ábyrgðarverðið
nemur um 35%. Þegar tillit er tekið til þess að niður falla
aðrir styrkir til bátadátvegsins verður hækkanin minni, eða um 16%.
Hinsvegar verður nokkur hækkan á framleiðslukostnaðinum við
gengislaðkunina.

Við það, að gengið lækkar, hækkar sú hluti framleiðsla-
kostnaðarins, sem greiddur er fyrir innfluttar vörur. Þein útgjöld
sjávarútvegsins í heild sinni þ.e. skipa og vinnslustöðva í erlendum

gjaldseyri eru um 12% af rekster - og viðhaldskostnaði. Þessi
kostnaður mun vera nokkuð hærri hjá tegurunum, en lægri hjá bát-
unum.

Sambærni þessu atti framleiðslukostnaður bátanna að
hækku um kringum 4% ~~við~~ sambandi við gengisbæturina sjálfa, en
nokkuð meir síðar við hækkingu verðlags og kaupgjalds.

Áhrif gengisbæturinnar á verðlag

Fyrsta og augljósasta áhrifin á verðlagið í landinu
eru þau, að verðlag innfluttrar vöru til innflytjenda (fob) hækka-
ar sömug gengisbæturinni svarar, þ.e. við 39,5% gengisbætur um
69%. Þó er ekki víst að hækking fob verðs myndi verða þetta mikil.
Sins og síðum er nú hættuð myndi borga sig fyrir innflytjendum,
ef þeir getu komið því við- þótt ólöglegt sé - að hafa eigin
firma erlendis, sem þeir svo keypta af, firma, sem legðu á vöruna
áður en þau seldu hana hingað. Ef svoeignarverðlagið á þess stað
að nokkru ráði, myndi hann minnka við það að sjákvæðist um verslun-
ina og verða að hverfa, ef innflutningurinn yrðigefinn frjálst,
þannig, að ótakmarkað magn hverra vöru setti flytja inn. Þar að-
ferðir, sem nú kunna að vera notaðar til þess að ná margfalðri
flögningu innanlands, myndu hverfa. Það er því hugsanlegt, að inn-
flutningsverðlagið til innflytjenda (fob) myndi ekki hækka eins
mikið eins og gengisbæturinni nær, og þá eif-verðið enn minna.
Svertamarkaðsverslun myndi hverfa, eftir því sem sjákvæðist um inn-
flutninginn, og myndu þeir, sem kaupa á slíkum markaði sata hæg-
stærri kjörum er nú, og hugsanlegt að sumar vörur myndu lækka í
verði, jafnvel þó að innkaupsverð erlendis (fob) hækkaði sem
gengisbæturinni svaraði. Þegar við þetta bætist svo að gera nú
ráð fyrir því, að tekjuáætlunin innanlands verði tiltölulega
lítil borið saman við gengisbæturina, hækkar almennt verðlag
innanlands langtun minna en sem gengisbæturinni nær.

Gengisbæturin ^{um} ~~er~~ að skipta í tvennt. Fyrst er að
gengisbæturin, sem gerð er til þess að hækka erlent verðlag borið
saman við innlent verðlag, í því skyni að auka útflutninginn. Inn-
lent og erlent verðlag hefir því áður verið fyllilega samræmt.
Þar sem verðlag erlendis í eigin gjaldseyri er með þessu hækkað

borið saman við innlenda verðlagið, aukast tekjurnar í útflutningsframleiðslunni til muna reiknað í eigin gjaldeyri. Innfluttar vörur hækka til muna í verði og innlenda verðlagið stígur til matts við útflutningsverðlagið. Í þessu tilfalli var jafnvagi áður en gengislækkunin var framkvæmd. Smám saman hlýtur innlenda verðlagið að stíga til full matts við erlenda verðlagið og leiða til sama framleiðslukostnaðar og áður. Slík gengislækkun er aðeins stundarhagur fyrir útflytjendur. Sú gengislækkun, sem um er að ræða er annars eðlis. Innlenda verðlagið hefur þegar stigið og er nú hærra en erlent verðlag. Auk þess er verðlag á innfluttri vöru óeðlilega hátt innanlands borið saman við innkaupsverð erlendis, sökum innflutningshæftra og vöruskratts. Hins og nú er komið er gengislækkun því samræming á innlendu og erlendu verðlagi eftir að innlenda verðlagið hefur þegar stigið. Þó gengislækkuninni fylgi verðhækkun, þá getur sú verðhækkun ekki orðið nema brot af gengislækkuninni, þar sem verðlagshækkunin hefur þegar að mestu átt sér stað.

Ef verðlag innanlands væri í fullu jafnvagi við verðlag erlendis, þ.e.a.s. að jafnvagisgengi væri á krónunni, og gengið síðan lækkað, þá mætti gera ráð fyrir, að verðlag innanlands myndi stíga allt að því til hálfs við gengislækkunina, ^{ef} ~~þá~~ engin almenn hækkun yrði á kaupgjaldi né verði varnings, sem framleiddar er fyndi heimanmarkaðinn nema sem svaraði til hækkunar erlendu kostnaðarleiðanna.

Þar sem enginn almennur taprekstur myndi vera, þá eykur gengislækkun undir svo kringumstaðum tekjurnar í útflutningsframleiðslunni. En þegar gengislækkun er framkvæmd, eftir að verðlag og framleiðslukostnaður innanlands hefur stigið, gengislækkun sem gerir ekki meir en enda taprekstur sem á sér stað, eykur hún ekki tekjurnar sem myndast í framleiðslunni. Hún eykur verðmæti útflutningsins í krónum um hana er jafnháar tekjurnar, sem þegar myndast í þeirri framleiðslu. Þess ber því að geta, að sú gengislækkun, sem hér um ræðir, er gengislækkun, sem framkvæmd er eftir að tekjurnar, sem myndast í talverðum hluta útflutningsframleiðslunnar, eru komnar upp fyrir það, sem vera ætti samkvæmt verðmæti

útflutningsins við núverandi gengi. Í því tilfalli, sem hér um ræðir, hefur verðlagshækkunin, sem af gengislækkun leiðir, þegar átt að stað að mestu leyti. Gengislækkunin kemur á eftir tekju- og verðlagshækkuninni. Er því augljóst, að það er óhugsandi, að verðlag myndi stíga neitt nálægt því um helming gengislækkunarinnar, ef engin almenn kaupgjaldshækkun verður, um leið og hún er framkvæmd.

Augljóst er að nokkrar vörur, þ.e.a.s. innflutta vörur stíga í verði, ~~þ.e.a.s.~~ (fobverðið stígur), en átsöluverð þeirra stígur langt um minna heldur en sem kemur fullri gengislækkun. Svo er og fjöldi afurða og þjónusta, sem ekki stígur neitt í verði eða þá mjög lítið. Útkoman verður sú að verðlagið í heild sinni og þá sérstaklega framfærslukostnaðurinn stígur aðeins brót af því, sem að gengislækkuninni kemur og verður að hækkun rædd síðar. Gengislækkunin getur að fullkomlega tilgangi sínum, þó að einhver verðlagshækkun verði, og þó að tilsvarendi kaupgjaldshækkun sé veitt. Gengislækkunin frá 1939 er sérstaklega mikilvæg í þessu sambandi. Hú sýnir glöggst að verðlagið stígur langt um minna heldur en sem svaraði gengislækkuninni.

Reynsla gengislækkunarinnar 1939.

Í apríl 1939 var gengi íslensku krónunnar lækkað um 18%. Framkvæmdum var hageð þannig, að uppbót á kaupgjald átti að veita, ef framfærslukostnaðurinn hækkaði um minnst 5% innan þriggja mánaða. Átti að veita fulla uppbót fyrir verðhækkun, sem væri milli 5 og 10%. Vegna verðhækkunar fram yfir 10% átti að veita kaupgjaldsuppbót að $\frac{2}{3}$ af því sem hækkunin yrði fram yfir 10%. Reynslan varð sú, að að ^{þrem} ~~kvíð~~ mánaðum liðnum hafði verðlagið stigið aðeins um 2,1%. Af þessu sést að varlegt er að fullyrða að mikil verðlagshækkun verði, þega gengislækkun er framkvæmd. Hún fer að talsverðu leyti eftir kringumstæðunum. Það er hrein fjarstaða að verðlag muni stíga að fullu til mótis við gengislækkunina. Að vísu eru aðstæður breyttar síðan 1939 bæði það að gengislækkun er tvöfalt meiri og svo það, að djúpt hafa verið undanfarin ár. Má því búast við að verðlagið stigi heldur meira en það gerði 1939, og má gera ráð fyrir því, að verðhækkunin geti orðið allt að 10%. Það er óhæfilega hæpið

að hún verði meiri en þessu nemur, verði samlega á síðunum haldið, og það eru töluverðar líkur fyrir því að hún verði minni.

Athrif gengislaðkunnarinnar á Þjóðartekjurnar

Við gengislaðkunina verður hækkan í krónum á verði íslenskra afurða sem fluttar eru úr landi. Af þessum orsökum hækka ^{í krómutali} Þjóðartekjurnar/sökum gengislaðkunnarinnar. Sú miðað við útflutningsáætlun Fjárhagsráðs fyrir 1950, sem nemur 300 milljónum króna, myndi gengislaðkunin hafa í för með sér aukningu á útflutningsverðmetinu, sem nemur 195 milljónum króna. Frá þessari aukningu verður að draga þann styrk, sem nú er veittur útgerðinni, og sem mun nema kringum 45 milljónum króna á þessu ári. Hann fellur niður. Eftir eru þá 150 milljónir króna. Frá þessu verður einnig að draga þá aukningu sem verður á erlendum liðum framleiðslukostnaðarins. Í Útgerðinni er frá því skýrt, að þetta muni vera allt að 1/5 framleiðslukostnaðar Þjávarútvegsins í heild sinni, þ.e. skipa og vinnslustöðva, þ.e. 60 milljónir króna. Hetta aukning Þjóðarteknanna í peningum er því um 90 milljónir króna. Þetta mun vera um 7% Þjóðarteknanna. Þjóðartekjurnar í peningum teldar hækka með þessu úr 1,300 milljónum upp í 1,390 milljónir.

Um raunverulegar Þjóðartekjur, þ.e. Þjóðartekjur í friðu reiknað, er það að segja að telja má víst, að þar aukist vegna gengislaðkunnarinnar. Sú framleiðsla sem er Þjóðhagslega afkastamest, verður aukin. Nokkur minnkun mun eiga sér stað við það, að samdráttur verður á fjárfestingarframkvæmdum.

Haldið raunverulega Þjóðartekjur óbreyttar, myndi 7% aukning þeirra í peningum þýða, að almennt verðlag hækkaði um 7%. Nú er það hinsvegar svo, að verðlag breytist ekki allt jafnt, heldur verður talsverð hækkan á verðlagi innfluttra vara en verðlag á vörum framleiddum innanlands stigur lítið. Sú gert ráð fyrir því að innflutningurinn nái 400 milljónum króna eins og hann gerði 1948, þá myndi aukningin á Þjóðartekjunum í peningum talið nema um 10%. Það er óhætt að áætla lauslega að Þjóðartekjurnar muni aukast um 7-10% í peningum talið af völdum gengislaðkunnarinnar, miðað við óbreyttar Þjóðartekjur reiknað í friðu, og stíli þessari hækkan að gefa nokkurt hugboð um þá almennu verðlagshækkan sem vanta má.

HM II. LIÐ

Áhrif gengislaðamarkanna á framfarisluðkostnað

Þar sem neytendur kaupja bæði heimaframleiðda og innflutta vöru leiðir gengislaðaninn til hokkunar á vísitölu framfarisluðkostnaðarinn. Þegar fob verð innflutta vörunnar hokkar, hokkar hinir erlenda liðir vísitöluinnar, hokkar því vísitalan í heild sinni.

Haustið 1947, söðu þeir Pétur Magnússon, Gylfi Gíslason og Klemens Tryggvason álitagerð um áhrif gengislaðamarkanna á framfarisluðvísitölu. Fylgir þessi greinargerð þessu álitu sem fylgiskjal. Samkvæmt samdrifliðaðum útreikningum þessara manna myndi 10% gengislaðkun haustið 1947 hafa leitt til 2,5% hokkunar á framfarisluðvísitöluinn. Þetta eru hin báðu áhrif á vísitöluinn. Þar með er talin sú hokkun á verðlagi landbúnaðarvörunna, sem myndi hafa leitt af gengislaðkuninni, þ.e. hokkun sölu hokkunar á rekstrervörum þanna. Samfræmur er reiknað með óbreyttri álagningu í krónum talið. Þegar heimingur þessara hokkunar stafar af hokkun á verði vafnaðervöru, fatnaðar og búðhaldna. En óvíst er að raunverulegt útsöluverð slíkra vara myndi hokka sú ráði. Þar sem innflutningur þessara vara er mjög takmarkaður að jafnvel fara rök fyrir hinu gagnastað, einnig þegar hægt verður að létta af innflutningshöftunum. Vari leyfð hlutfallsleg hokkun á álagningunni myndi vísitalan hokka um 0,9% til viðbótar.

Samsetning vísitöluinnar hefur ekki verið breytt frá því að þessir útreikningar voru gerðir, og myndu nýir útreikningar því ekki leiða neitt nýtt í ljós. Samkvæmt þessum útreikningum ætti 59,5% gengislaðkun að hafa í för með sér hokkun á framfarisluðkostnaði, sem kemur 9,2%. Þetta kemur vel heima við hokkun á þjóbartekjunum í peningum reiknað, sem áður hefur verið minnst á. Má því áætla að hokkunin á framfarisluðkostnaðinum fyrsta þriðji mánuðanna muni verða innan við öð um 10%, (vari reiknað með hlutfallslegri hokkun álagningar myndi hokkun vísitöluinnar nema 12,0%). Hinsvegar álitum við að hið almenna verðlag í landinu muni ekki hokka eins mikið og framfarisluðkostnaðurinn. Það er þegar vitað að fjölmargar vörur, sem ekki eru

tekna með í vísitölunni hafa hækkað seira, sumar langtum seira, en þar voru tegundir, sem í henni eru. Margskonar fatnaður, skófatnaður, búskóld, heimilisvélur og húsgögn munu seld við langtum hærra verði en þyrfti að vera við núverandi gengi. Neytandinn verður í sörgum tilfellum að greiða margfalt upprunalegt verð vorunnar, s. e. hann fer oft eftir langan tíma og mikla fyrirhöfn og stundum eftir ýmsum krókaleikum. Margir eiga við mikil vandræði að stríða um vörudóttvegum og mundi að hlið verslunarinnar batna að mun eftir gengislokkunina. Eftir því sem verslunarjöfnubúurinn og greiðslujöfnubúurinn við átlönd batna, eftir því verður hægt að bæta ár vöruskortinum og munu þá biðreðir og eðrir erfiðleikar í sambandi við verslunina hverfa.

Breyting á útreikningi framfarsluvísitölunnar

Samkvæmt þessu álitni á að bæta launvegum upp með verðhækkun, semgera að ráð fyrir að fylgi í kjölfar gengislokkunarinnar, og miða þá við hækkan á framfarsluþæðninum. Hinsvegar stendur ekki til að bæta upp neinar þar breytingar, sem þegar hafa orðið þ.e.a.s. breytingar áx verðlagi sem gerzt hafa áður en gengislokkunin fer fram. Er því hægt að breyta að nokkru vísitölunni, til þess að hún gefi í frastíðinni sem gleggst þar breytingar, sem gerast eftir að gengislokkunin hefur farið fram og sem snerta launvegana í heild. Það er höfuðtilgangurinn með 2. ^{lið} grein þessara til-
laga.

Það er oft um það kvartað, að vísitalan sé skömm sökum þess að reiknað er aðeins með gömlu húsaleigunni, sem haldið er niðri með ^{hú}saleigulögnum. Þessa skokkju hafa þeir hagfræðingarnir Jónas Harald og Ólafur Björnsson metið 60 stig (Grein í Vinnunni). Við leggjum því til að í stað þess að styðjast við gömlu húsaleiguna verði það ráð tekið, að taka inn í vísitöluna nýja húsaleiguna, og reikna þá eingöngu með nýju húsaleigunni, þar sem breyting á gömlu húsaleigunni myndi ekki snerta launvegana í heild. Vísitalan mun því hér eftir sjna, ef einhver ^{breyting} ~~breiðun~~ verður á húsaleigu í hinum nýju húsum, enda mun svo vera að t.d. í Reykjavík 5/6 íbúa bjr í húsnæði, þar sem skvæði húsaleigulöggsjafarinnar um húsaleigu í gömlum húsum gildir ekki. Yfirleitt er það nokkilegt að vísitalan

reikni með raunverulega útsöluverði þeirra hluta sem hún tekur með í hverju tilfalli. Við leggjum því til, að hið raunverulega útsöluverð á kjöti verði tekið inn í vísitöluna í stað þess að láta kjötstyrkinn koma til frádráttar, eins og nú er gert.

Þá hefur einnig verið gert ráð fyrir því að ^{fara} ~~finna~~ allar útreiknings- og allit kaupgjald og upphæðir í fjárlögum til samræmis við hina nýju vísitölu, þannig að hett verði að gera greinarmun á grunnkaupi og dýrtíðaruppbót.

Þá teljum við og fróðlegt fyrir allan almann að fá að vita hver breyting hefur orðið á verðlagi og kaupgjaldi síðan fyrir stríð og er því Hagstofnunni gert að skylda að sjna í vísitöluformi hvernig kaupgjaldið hefur breyst á sama hátt og hún xá sjnir framfarsluverðlagið, og gerir það þá í sambandi við hina nýju vísitölu fyrir febrúarsíðuna. Teljum við eðlilegt að taka tímakaup Dagsbrúnar fyrir venjulega daglaunavinnu, enda þótt okkur sé ljóst að kaupgjald Dagsbrúnar hefir hækkað meir en þetta kaup sjnir, þar sem sértæktar gilda orðið fyrir flesta vinnu. (Mun sú vísitala vera um 637 stig).

UM III: LIÐIN

Gengiseldkun og kjaraskerðing

Það er ósynlegt er, að menn geri sér fulla grein fyrir þeim málum, sem er á dýrtíð og kjaraskerðingu annarsvegar og afleiðingum gengiseldkunar hinsvegar. Hagsun menn er allmennt sjög á reiki í þessum efnum.

Orsakir dýrtíðarinnar hafa þegar verið raktar. Dýrtíðin orsakast af því tvennu, að ~~xxxxxxxxxx~~ ^{eru} fjárfesting og taprekstur langt frá um það sem sparifjárflyndunin er. Þegar verðlag hækka er rýrnar kaupmáttur launanna. Dýrtíðin er því ekkiert annað en óþeim skattur á alla launþega. Þessi skattur er þó sem með þarf til þess að greiða fyrir hinar óeðlilega miklu frakvæmdir, sem undanfarið hafa verið langt umfræ fjárhagslega getu þjóðarinnar, og ennfreur til þess að standa undir hallarekstri sjávarútvegains. Til þess að binda endi á þennan óþeim skatt, sem dýrtíðin er, þarf því að takmarka frakvæmdirnar við fjárhagsgetu þjóðarinnar, þ.e. sparifjárflyndun og Marshall-fé. Ennfremur þarf að binda endi á hallareksturinn, til þess að hann éti ekki frá frakvæmdunum.

í þeim efnum hjálpar gengisláttunin, þar sem hún á að binda endi á hallareksturinn hjá bétadótturinni.

Allt sem sagt er í þessu dotti byggist á þeirri staðreynd, að kjaraskerðingin stafar ekki af gengisláttum heldur af því, að Þjóðmⁱⁿ reynir að framkvæma of mikið á of skömmum tíma, og að nokkur hluti atvinnuveganna er rekinn með tapi. Gengið ákveður ekki Þjóðartekjurnar á annan hátt en þann, að hagsætt gengi getur aukist þar, að heldur hve mikið er hægt að flytja inn, þar sem það ákveðist af verðmæti útflutningsins í erlendum gjaldeyri, ekki innlendum. Gengisláttuninni er fyrst og fremst ætlað það hlutverk að samræma innlent og erlent verðlag og síðan er gert ráð fyrir ráðstöfunum, til þess að samræma kaupgjaldið þeirri verðhæðun á erlendum vörum, sem leiðir af gengisláttuninni. Það er því ekki tilgangurinn með gengisláttuninni sjálfri að rýfra afkomuna hjá neinum. Þessa gengisláttum teljum við óhjákvæmilegt skref, til þess að hafa meira jafnvagi á Þjóðartekjaskapum. Mú segja að hún sé skref í þá átt að bæta afkomu manna en ekki að gera hana lakari. Framleiðsluþæflin eru nýtt betur, þegar og tekjur manna innanlands eru framleiðslukostnaðurinn/er í samræmi við verðlag það, sem fast fyrir afurðirnar erlendis. Fleira fólk fer þá atvinnu í útflutningsframleiðslu, sem gefur af sér Þjóðhagslega langtum meira heldur en margvísleg ómörk efnahagsstarfsemi, sem þrífst í öllum gróðajarðvegi innflutningshaftanna. Það má því þóast við, að Þjóðartekjurnar vaxi en minnki ekki við gengisláttunina. Meira verður þá til skiptanna heldur en áður. Það er því augljóst mál, að gengisláttunin sem slík er ekki orsök neinna kjaraskerðinga. Enda er í þessum tilögum gert ráð fyrir samræmingu á þeirri hæðun, sem verður á framfærslukostnaðinum í sambandi við gengisláttunina og kaupgjaldina, og enn frem^{er} reynt að tryggja að að samræming komi launvegum að fullu gæmi.

Launuppbót

Tilgangurinn með ákveðnum þessum ^{liös} ~~græning~~ er sá að bæta öllum launvegum þá verðhæðun sem orsakast af gengisláttuninni, nema þar sem hún hekkar laun þeirra sjálfkrafa. Þannig á ekki að greiða uppbót á aflaverðlaun né lifruruppbót. Aðalvandamálið í þessu sambandi er það, að búa svo um að að launuppbót, sem launvegarnir fá, komi þeim

að fullum notum, þ.e. verði ekki til þess að eiga áhrif á fjárfðina. Tilskilunin er að veita launauppbót sem svarar til hekkunar á framfærslukostnaði, en hinsvegar að koma "veg fyrir að að launauppbót verði óráð frekari launauppbóta, þ.e.a.s. að koma í veg fyrir að launabegarnir fái launauppbótur vegna hekkunar á eigin kaupum. Að-
só er að slík launauppbót keur launbegunum ekki að notum, ef hún verður til þess eins að fta upp verðlaginu, sem þeir eru að keppa við. Þykir rétt að lágmark verðhekkunarinnar sé 5%, til þess að uppbótur komi til grúna, og er það sama lágmark og sett var 1939. Þeir sem halda að verðhekkunin, sem fylgir gengishekkuninni muni verða mikil öttu að eiga sérstaklega auðvelt með að setta sig við slíkt lágmark.

Gert er ráð fyrir því að öll aðaláhrif gengishekkunarinnar muni koma fram á fyrstu þrem mánuðunum, og þykir því rétt að veita launbegunum fulla uppbót fyrir þá verðhekkun. En um það öttu flestir menn, að geta verið sammála að þegar svo er komið þarf að reyna að festa verðlag og kaupgjald á hinum nýja grundvelli. Virðist ólilegt að líta svo á, að þetta sé að grundvöllur sem menn öttu að geta verið sammála um að festa. Þykir okkur rétt að atla sex mánaða tímabil til slíkrar jafnvægismyndunar og festingar. Fari hinsvegar svo að á þessu tímabili verði nokkur almenn verðhekkun, þykir okkur rétt að hún verði þett launbegunum. Er því ákveðið um að bera launbegunum slíka almenna verðhekkun að öðrum sex mánuðum líðnum. Það er næsta líklegt að full áhrif gengis-
hekkunarinnar hafi komið fram innan þessara sex mánaða. Mi/gera
ráð fyrir því að hina síðari sex mánuðina muni verðlag fara lækka-
andi en ekki hekkandi, þar sem áhrifa gengishekkunarinnar á verslun-
arjöfnuð og greiðslujöfnuð öttu þá þa fara að koma í ljós og
því hegt að ~~þykja~~ til um verslunina og afnema eitthvað af verslun-
arhöftunum. Það væri mjög ólíklegt, ef samtök launbega og atvinnu-
rekenda getu komið sér saman um þann grundvöll, sem þeir líta á sem
jafnvægisgrundvöll í framtíðinni og þá fest hann. Það þessum lög-
um ekki atlað að vera í gildi langur en til aprílloka 1951. Sam-
kvæmt þeim falla þá niður tengslin milli ~~við~~ ^{við}visitölu og kaupgjalds.
Grundvallarskýrðis fyrir því að þetta sé hegt og tímanlegt er að
njá dýrtis sé hætt að myndast.

Álagning

Tilgangurinn með ákveðnum þessa liðs er sá að fyrirbyggja, að kaupubbbót sé, sem launþegarnir fái verði til þess að verðlag vöru hækki innanlands að nauðsynjalsusu, og verði því grundvöllur að nýrri kauphæðum. Tilgangurinn er því sá að tryggja það, að sá kaupubbbót, er launþegarnir fái komi þeim að fullum notum.

Meðalútflutningur landbúnaðarafurða árin 1947 og 1948 var rúmlega 20 milljónir króna og má gera ráð fyrir að útflutningur landbúnaðarafurða myndi aukast, þegar gengislokunin hefur farið fram. Ef miðað er við 20 milljóna króna útflutning númer hækkan þessa verðmetis sölu gengislokunarinnar 13 milljónum króna. Er-
lendu kostnaðarliðir framleiðslunnar eru tiltölulega litlir og
seginhluti þessara 13 milljóna hrein tekjuskulning hjá bandum. Þó
teljum við rétt að kostnaðar^{aukning} hjá þeim framleiðendum sem sianst
selja úr landi af sínum afurðum og sem stöfar af verðhætti innfluta-
ingi skuli þett. En þetta eru einhvern sjólkurfrauleiðendur.

Síðasta ákveðið er sett til þess að fyrirbyggja að
hækkan sé, sem verður á innkaupaverði erlendu varanna verði til
þess, að álagning hækki til stórra muna. Þar sem verðlag og kaup-
gjald mun haldast nokkurnveginna í horfinu innanlands er ástæða-
laust, að hækka álagninguna í krónutali svo um munar. Tekjur
þeirra sem að versluninni vinna eiga ekki að stíga til nokkna muna
og ekki nema til saumans við tekjur annarra. Meðan ekki er hægt
að rjúkva til um innflutningsverslunina þykir sjálfseggt að verð-
lagseftirlitinu verði haldið og er því þessvegna falið þetta hlut-
verk. Hinsvegar gerum við okkur ljóst að eftir því sem hægt
verður að létta af verslunarbóttunum hverfur nauðsyn þess, að
hafa verðlagseftirlit, og þer má að stefna að því að afnema verð-
lagseftirlitið.

UM V. LIÐ

Gengisskréning Landsbankans

Í lögum þessum er hvergi bannað við almennum kaup-
höldunum. Skyldi komi til almennra kauphöldanna, þrátt fyrir
naðsýn þjófarianna í þessum efnum, sem ljós er öllum mönnum,
þarf að vera búið svo um hiðtana að gengislettunin komi samt að
fullu gæði. Vilji menn halda áfram dýrtíð og kauphöldunum
stendur ekki annað fyrir dyrum, þegar einu sinni er út á þessa
braut komið, heldur en að skrá gengið sem svarar til hins al-
menna kaupgjalds og framleiðslukostnaðar í landinu. Það sem
gert er með þessari grein, er það, að Alþingi samþykkir að
stefna að jafnvægi í þjófariðskapnum og frjólari varslun, og
að Landsbankanum og Ríkisstjórninni er falið að frakvæma hana.
Með þessu er einnig fyrirbyggt, að sama saman séki í gamla
horfið með varslunarhöftum og almennum taprekstri og komur

þá fyrr eða síðar að því að grípa þarf til stórfelldrar skerðingar á krónunni til samræmingar þeirri skerðingu, sem orðið hefur á kaupmætti hennar innanlands. Samfresur er þetta ákveðið hvatning til Landsbankans og þarra sem stjórna Seðladeild hans að gera sitt ~~í~~trasta til þess að viðhalda heilbrigði í peningamálum. Eða tilán bankanna aukin óhöflega þjófur það gengisaleikun fyrr eða síðar. Með þessu máti er Landsbankinn gert það að nauðsyn að varðveita kaupmætti krónunnar innanlands. Síðan er það á valdi verkafélagslaganna og atvinnurekandanna í sameingingu að semja um það kaupgjald og þann framleiðslukostnað sem atvinnuvegirnir búa. Komir verkafélögin fram kaupgjaldi sem er herra en atvinnuvegirnir búa, leiðir það til tapreksturs, sem fylgir annaðhvort varslunarhöft eða atvinnuleysi. Það mætti teljast eðlilegt að skipað yrði nefnd sem Landsbankastjórnin gæti ráðfært sig við um þetta mál á hverjum tíma, þótt ekki sé gerð tillaga um það hér.

Gengið og kaupgjaldsmálin

Í þessu sambandi er nauðsynlegt að ræða frekar hið almenna samband milli kaupgjalds og gengis, því á skilningi þess sambands veitur mikið. Afkoma verkafélagsins áfæðst af fernu: atvinnu, kaupgjaldi, verðlagi lífshauðsynja og framförum í atvinnumálum.

1. Atvinna. Afkoma verkamannsins er fyrst og fremst undir því mælin að hann hafi atvinnu. Um það eru allir sammála, að almennt atvinnuleysi sé mikið bál. Það er því auðvelt að í viðleitni sinni til þess að bota kjör sín, hlýtar verkafélagurinn að forðast ráðstafanir eða stefnu, sem dregur úr atvinnu eða veldur almennu atvinnuleysi.

2. Kaupgjald. Um kaupgjaldið er það að segja, að því herra sem kaupgjaldið er þá herra eru tekjurnar, að öðru yfirlit. Við þetta er sent það að athuga, að herra kaupgjald breytir „öðru“, ef það byggist ekki á auknum afköstum eða herra afurðaverði erlendis. Herra kaupgjald þarf því ekki að þýða herra tekjur en ella, PeningsX-tekjurnar fara eftir atvinnu og kaupgjaldi, en ekki kaupgjaldi einu saman. Hætt kaupgjald segir ekkert til um peningatekjur verkamannsins, þar sem hann hefur ekki neinar tekjur, ef hann hefur ekki neina atvinnu. KaupgjaldX sem er herra en atvinnuvegirnir búa

leiðir til atvinnuleysis, ef á að viðhalda heilbrigði í peninga- og fjárfundum, og heilbrigði verzlun.

3. Verðlag lífснаuðsýnja. Til þess að vita um afkomu verkamannsins eins og hún er við þau atvinnuskilyrði, sem fyrir hendi eru á hverjum tíma, er nauðsynlegt að vita um verðlag lífснаuðsýnja. Hér peningatekjur þýða aðeins góða afkomu, ef verðlagið er í hófi borið saman við peningatekjurnar. Ef hærri peningatekjur þýða aðeins, að verðlag hekkar samstundis jafnmikið, er skipt umið við að fá hærri peningatekjur. Herra eða lagra kaupgjald er því eitt út af fyrir sig ekki háskammtál fyrir verkalföðum í heild. Hins vegar hafa hinir einstöku hópar launþega hagsamna að geta hver gagnvart öðrum. Þeim mun herra kaupgjald, sem hver hópar hefur, borið saman við hina, þeim mun betri afkoma hans, að öðru óbreyttu. Þannig eru t.d. kaupgjör byggingarverkmanna og þeirra, sem vinna í innlenda neysluvæðisnaðinum mikið háskammtál fyrir aðra launþega.

4. Framfarir og aukin afköst. Þegar til langdar letur ráða ástand framleiðslutekjanna og skipulag framleiðslunnar, og þar með afköstin, mesta um lífsgjör vinnandi fólks. Hlutföllin milli kaupgjalds annars vegar og verðlags hinar vegar ákveðast af afkastasetti framleiðsluafli-anna, vinnuafli og tekja. Það er því auðséð, að þegar til langdar letur, er afkoma verkamannsins mest undir framförum í atvinnulífina komin, enda mega íslendingar muna tvöanna tímanna í þeim efnum. Það sem launþegar telja hagsamni sína í sambandi við kaupgjald og skatta, getur því rekið á hagsamni þá, sem launþegarnir hafa af framförum í atvinnulífina. Óþillega hátt kaupgjald dregur úr atvinnunni, hár skattur á atvinnurekstri úr fjárhagagetu til framkvæmda í atvinnulífina.

Kaupgjald og gengi

Til þess að athuga hvaða áhrif gengisbreytingar hafa á afkomu launþega er því nauðsynlegt að taka tillit til allra þessara fjögurra atriða. Þegar gengið er lokað, þá hekkar að öðru jöfnu verðlag innfluttrar vöru, og þá verðlag, sem verkamenn þurfa að greiða fyrir sukar lífснаuðsýnjar. Afkoma verkamannsins verður því, þegar kaupgjald stendur í stað. Á hinni bögn er nauðsynlegt að taka tillit til þess undir núverandi kringumstæðum, að verðlag innfluttrar vöru

er nú miklu hærra en þyrfti að vera við nýverandi gengi, sökum vörus-
skorts og verslunargröða innanlands. Í skjóli haftanna myndast
verslunargröði, sem flyst yfir til neytendanna, þegar verslunin er
gefin frjális, sem er höfuðtilgangurinn með þessum tillögum. Við
það, að verslunin verður frjális, má gera ráð fyrir að innflutningar
fjárfestingarvöru minnki nema sparnaður en kist, og innflutningur
neytaluvöru aukist þá að sama skapi. Frjális innflutningur þýðir, að
samt af varningi, sem nú er framleiddur í landinu yrði fluttur inn,
og myndi verða verðleikinn, en ekki verðhækkun á þess konar varningi.
Þegar allir geta flutt inn, það sem þeir vilja, minnkar verslunar-
álagning (nema á vissum nauðsynjavörum, þar sem hún er of lág) og
verslunargröði. Velta verslunarinnar vex og svartí markaðurinn
hverfur, og batnar hágar neytendanna við það. Afkoma getur ekki
orðið lakari en áður, þegar vitað er, að innflutningur neytaluvöru
eykst til muna. Það er því augljóst máli, að svo mikla leyti, sem
afkoma verkafélagsins er komin undir kaupum á innfluttri vöru, hlýtur
að aukna að batna en ekki verana við gengisleikun og frjálisa inn-
flutningsversluna.

Það hefur áður verið á það bent, að líklegt er, að þjóð-
ertekjurnar í friðu aukist í sambandi við gengisleikunina og því
af meiru að taka fyrir þjóðina en áður.

Þetta samband er milli gjaldeyrisverslunar og kaupgjalds. ^{Áliti}
Hugsan okkur að kaupgjald hinna ýmsu löndvegahópa sé að líti þeirra
í innbyrðis samræmi en að staðna þeirra sé að hækka kaupgjald al-
mennt. Sé verðlag á útfluttri vöru óbreytt orlendis hlýtur sam-
samant að leiða af þessu hallarekstur. Þessi almenni hallarekstur
getur dultist sönnu í fyrstu, sökum þess hvernig háttar um helstu
framleiðslugreinar. Mönnum heitir til að líta á slæma útkoma sem
aflaleysi, nema um sérstök göðari sé að ræða, og skjóta þá á frest
þeim ráðstöfunum, sem gera þyrfti til þess að halda framleiðslunni
á örðum grundvelli. Á sam tíma og þannig hallar undan fæti fyrir
útflutningsframleiðslunni, skapar hallareksturinn, sem stafar af ng
of hnu kaupgjaldi óeðlilegar peningatekjur í landinu, sem gera
eftirspurnina eftir innfluttum varningi stærri en framboðið. Gjald-
eyrisskortur myndast. Fyrir dyrum er því ekki annað en að setja

á innflutnings- og gjaldeyrishöft eða framkvæma gengislaðkun. Þenn
forðast gengislaðkunnarleiðina í lengstu lög. Slíkt er ákaflega vara-
söm stefna. Þegar krónan hefur að kaupa afköst einnar vinnustundar
og kaupir ekki nema afköst hálftrar vinnustundar, þá hefur verðgildi
peninganna auðvitað læknað, og því ástæðulaust að stlla, að hægt sé
að halda uppi verðgildi þeirra erlendis, þegar svo er komið. Tilraun-
ir til þess að láta sem skort hafi gerst leiðir aðeins til truflana
á versluninni og þá stvinnuveganna í heila sinni.

Það er auðvelt að gera sér í huga lund tjón það, sem
þjóðin bíður við slíka truflun, þegar þess er gætt að 40-50% af þjóð-
artekjunum myndast í sambandi við utanríkisverslunina. Það ástand,
sem skapast, þegar innflutnings- og gjaldeyrishöft hafa verið inn-
leidd, er að útflutningsframleiðslan er rekin áfram með halla, en grófi
skapast í innflutningsverslun og innlendum neysluveruðnaði. Halli
útflutningsframleiðslunnar er verður að greiðast af annarra tekjum
eða af sparifé, sem myndast. Heilbrigð fjárfesting minnkar en að
fjárfestingunni samt haldið við með auknu peningagagnni myndast djúrtíð,
fjárfestingin verður þá óbeinna skattur á þjóðinni, því djúrtíð, sem
þannig myndast er ekki annað en óbeinna skattur. Verkmaðurinn býr
því við sömu kjör og fyrir kauphökðunina. Þjóðartekjurnar reiknað-
ar - í friðu - aukast skert við þessar ráðstafanir. Þá frekar gera
ráð fyrir, að þar minnki sökum þess að vinnuafli og tæki eru ekki notað
á hina hagkvæmasta hátt. Það verð í krónum sem fest fyrir útflötter
afurðir sjnir hallarekstur, sem er þjóðhagslega séð ekki hallarekstur,
þ.e. stafar ekki af því að afköstin séu of lág, í útflutningsfram-
leiðslunni, og að vinnuafli og tæki sttu því að flytjast yfir í aðra
framleiðslu. Samt fer svo að minna fjármagn er fest í nýrri útflutn-
ingsframleiðslu en stti að vera samkvæmt raunverulegum þjóðhagslegum
afreketri slíkrar framleiðslu. Fjárfestingin leiðar inn á aðrar braut

Stefna almenrar kauphökðunar er því stefna, sem annaðhvort
skapar vandamáli fyrir útflutningsframleiðsluna, eynur heimaframleiðslu
varningu, sem ódjfrara er að flytja inn, eynur hagnað kaupmanna og leið
til óhagkvæma verslunarháttu, eða hán leiðir til endurtaklana gengis-
laðkuna. Stóðvi tapreksturinn framleiðsluna myndast almennt stvinnu-
leysi, sem ekki er betra ástand. Afleiðingarnar af stefnu almenra
kauphökðana eru því í öllum tilfellum verkafjónum og óárum launþegum
í óhag.

Það sem sagt hefur verið hér að framan um stefnu Verkam-
líðsfélaganna í kaupgjaldsmálum gildir um almenna kaupgjaldshækkun
lagfæring á kaup hjá einstökum hópum launbega er að sjálfsögðu annars
eðlis, þar sem þá er um að ræða inngæðis afstöðu minni hinna einstöku
launbegaþópa. En það er slík afkönn, sem verkafélagsantökin geta í
raun og veru ráðið en ekki hinna almennu afkönnu. Veri leið almennrar
kauphækkunar fer til þess að bæta afkönnu hafði mannkynið farið
hæna fyrir löngu síðan.

Launbegasantökin geta ekki bæt afkönnu allra launbega með
almennum kauphækkunum, en þau geta bæt afkönnu einstakra hópa laun-
beganna á kostnað þeirra í heild sinni. Sem dæmi má taka, að lakkun
á kaupgjaldi hjá faglarðum byggingarverkamönnum borið saman við aðra
launbega myndi hafa góð áhrif í þá átt að bæta ár húsnæðisvandamáli
vinnandi fólks. Eins og stendur hafa þessir verkamenn miklu sam-
hætti kaup en annað verkafólk. Kaup þeirra er stærsti liður bygg-
ingarkostnaðarins og verður því hið háa kaupgjald þeirra til þess
að alþýða manna í Reykjavík, hefur lítil tækni að byggja sömasanleg
húsnæði fyrir sig á næsta tíð framlaga frá ríki eða Bajarfélagi.
Hið sama er aðeigja um hátt kaupgjald í framlögu á neysluvörum
úr erlendu hrðefni. Verðlag slíkrar vöru fer að miklu leyti eftir
kaupgjaldi þeirra, sem vinna í slíkum iðnaði. Er það því mikið hags-
munsmál að tollalög og innflutningstakmarkanir séu ekki þannig að
þau skapa í þessum iðnaði háan gróða og óeðlilega hátt kaupgjald.
Afkönnu verkafélagsins er því fyrst og fremst undir mikinn afkönnu
framlöguverðanna komin og svo á verðlagi erlendis. Á útfluttri
og innfluttri vöru (en gengisbreyting breytir hvergu).

Samfremur er afkönnu hinna einstöku launbegaþópa komin
undir hlutfallslegu kaupgjaldi, þ.e. kaupgjaldi, hvers eins borið
saman við kaupgjald annarra launbega. Tilraunir til þess að bæta
afkönnu verkafélagsins í heild sinni með almennum upphækkunum eru því
sem mest á drangum. Sé einhver drangur, þá er hann á kostnað
styrkbega og fastlauna fólks. Stefnu almennra kauphækkana er því
um leið beint gegn alþýðutryggingum. Að svo miklu leyti sem um
kauphækkun er að ræða í útflutningsframlöguverðunni veldur hún halla-
rækttri, með þeim afleiðingum, sem að framan greinir. Sé kauphækkun
í framlöguverðunni fyrir innanlandsmarkaðinn kemur hún strax frá sem

hættu verðleg á þeim nauðsynjum, sem þannig eru framleiddar.

Það er því augljóst, að hærri launþegarnir sig um þessa verðunarlaga og þjóðhagslega hæð, sem er af frjálstri verðun, verða þeir að hafa stefnu sinni í kaupgjaldsmálum í samræmi við það. Á almennum kaupgjaldshækkun, sem er samfæmanleg frjálstri gjaldeyrisverðun, en endurtekinn gengislaekkan, er að kaupgjaldshækkun, sem samfæra er auknum flestum framleiðslutækjanna eða hækkandi verðlagi erlendis á útflyttum afurðum. Sérhver ómunar almenn kauphækkun og gerir óþins illt verri.

Þegar byrjar að halla undan fæti fyrir sjávarútveginn, koma fram kröfur um styrk til útgerðarinnar, í sinni eða annarri mynd. Hefur nú verið um nokkurra ára bil, að bættavegurinn greiðir í raun og veru enga beina skatta. Ef ein stærsta framleiðslugreinin er þannig undanþegin sköttum, er auðveld, að skattaþyrðin hlýtur að falla á aðra. Hækkun verður tilvarandi alla skatta á einstaklinga og aðrar framleiðslugreinar.

Tilraunir til þess að skapa jafnvægi í gjaldeyrisverðunina með verðhjóðunarréttstofunum á sviði peningamálanna, geta tekið, en leiða til atvinnuleysis. Þegar kaupgjaldið lækkar ekki. Atvinnuleysi hefur samt vanjulegast í för með eðr lækkan kaupgjalds, en ekki fyrr en það hefur staðið um langan tíma. Af þessum orsökum gengislaekkanin auðveldari leið til jafnvægis en verðhjóðunin, og ætti að vera auðveldari fyrir verkalfjössamtökin, þar sem með henni er sneiðt hjá almennum atvinnuleysi.

Í fyrri heimasstyrjöldinni steig tíðkaupið hjá Dagsbrón, og enn mair fyrst í stað eftir að styrjöldinni lauk. Kaupið komst hæst í kr. 1,48 í júlí 1920, en lækkaði strax árið eftir í kr. 1,20. Þetta kaupgjald stóð í 3 ár. Í apríl 1924 hækkaði kaupgjaldið upp í kr. 1,40. Það kaupgjald stóð í önnur 3 ár. Í janúar 1927 lækkaði kaupgjaldið aftur niður í kr. 1,20. Það kaupgjald stóð enn í 3 ár. Í maí 1930 hækkaði það aftur í kr. 1,36, og stóð það kaupgjald óbreytt í meira en 7 ár, eða þangað til í júlí 1937, að það hækkaði upp í kr. 1,45 og stóð það kaupgjald til 1. janúar 1940. Samkvæmt þessu var kaupgjaldið svo að segja jafnhátt 1920 og í byrjun seinustu styrjaldar 20 árum síðar. Á þessum tveim áratugum jókst kaupmættur launanna

saukvænt fræfresluvísitölummi um meir en 60%. Á þessu tímabili náði kaupsmáttur launanna hámarki sínu 1933 þegar hann var 72% hærri en 1920. Tilraun til kaupsmáttar mistókst og hólst almennu atvinnuleysisi í mörg ár, ennfremur voru verslunarhöftin því innleidd og hafa þau haldist frem á þennan dag. Síðan í styrjöldarbyrjun hefur kaupsmáttur launanna aukist næstum tvöfalt órör en á þessu tímabili eða um tæp 60% á tíu árum. Þessi reynsla bendir til þess að sé snælt hjá myndun djúrtíðar þá eða líkindi til, að verkafélöfðlegin myndu halda kaupgjaldinu í horfinu.

Það er auðséð, að það skiptir litlu máli, hvort kaupgjald er hátt og verðlag hátt, eða kaupgjald lágt og verðlag/lágt. Það/skiptir mestu máli fyrir afkomu verkamanna, er afstaða kaupgjalds og verðlags. Migi að vera hægt að halda uppi frjálseri gjaldeyrisverslun verður að vera vissur hlutfalli milli framleiðslukostnaðarins, sem að mestu er kaupgjald, og verðlags útflutningsafurðanna, til þess að útflutningurinn verðir skinn á þess að hallarekstur sé almennur. Til hins almenna kaupgjalds sem er á hverjum tíma, þarf því að svara tilverandi gengi á krónummi. Ennfremur þarf að hafa hugfast, að kaupgjaldið eitt ákvarðar ekki afkomu verkamannsins, heldur einnig atvinna, verðlag og afbót framleiðslutækjanna. Hvert um sig hefur ekki neina áhrifabýðingu fyrir afkomuna, heldur á innbyrðis afstaða þeirra. Það er því augljóst, að hægt væri að festa eitthvert eitt þeirra t.d. kaupgjald eða gengi og láta svo annað breytast í samræmi við það, bæði verðlag og tekjur. Hins og stendur er það gengið, sem hefur verið fest. Það er áhrifandi að hafa hugfast, að hið almenna kaupgjald ákvarðar ekki afkomuna hjá neinum, þar sem hún veltur á langtum fleiru en kaupgjaldinu. Hins vegar verður kaupgjaldið að vera á hverjum tíma í samræmi við gengið. Það, sem samtök launþega og atvinnurekenda í ræmi og veru gera, er að ákveða kaupgjaldið hjá launþegunum innbyrðis en ekki afkomuna.

Frá því um 1930 og frem að styrjöldinni var útflutningsframleiðslan rekin með hails. Þessu ástandi fylgdi stöðnun, atvinnuleysi, verslunarhöft og margvíslegir erfiðleikar. Í styrjöldinni bar útflutningsframleiðslan sig ágætlega, minna myndi hafa.

Reynsian er sú að áðflutningsframleiðslan ber sig velgar þjóðinni
vel, að svo miklu leyti sem afkoma hennar er komin undir eigin ~~skatt~~
má ráðstöfunum. Kaupgjaldið í landinu þarf því að miðast við þessa
reynslu, eigi verðgildi peninganna ekki að hraka við endurtekningar
gengislaðkanir. Batnandi hagar kemur þó ^{með auknum afköstum eða} sem laðkandi vöruverð. Þegar framleiðslukostnaðurinn er of há, þarf annaðhvort almenna
kaupgjaldslaðkun eða gengislaðkun, og er þá hagt að leyfa hafta-
lausu verðun. Þetta er þjóðingarmesta staðreyndin í afkomuáflum
þjóðarinnar. Þegar hennar er gætt, er hagt að hafa naga atvinnu
er það er ástand, sem fylgir framkvæmdarvilji og framkvæmdargeta. Afkoman fer svo eftir afmætanætti framleiðsluáflanna, vinnuafis og
tekja og verðlagi erlendis á áðfluttri og innafluttri vöru.

Almennar kauphæðkanir

Eins og nú er komið áflum, eru litlarlíkur fyrir því,
að almenn kaupgjaldshæðkun geti leitt til betri afkomu fyrir verka-
lfðinn. Það, sem hann kaupir, er annað hvort flutt in eða framleitt
í landinu. Hagn innaflutts neysluvarnings er eins og standur ákveðið
af Þjóðhagarfði, þar með talinn innaflutningur á hræfni til fram-
leiðslu neysluvöru innanlands. Ákvörðun þessi er að sjálfsögðu
óháð almennum kaupgjaldsbreytingum. Í öðru lagi er verðlag landbúna-
rafurð ákveðið á þann hátt, að tekjur bóndans verði ekki minni en
tekjur verkamannsins. Hver bóndi er orðinn dagskráðarnæður að 1/5.
Hæðki verkamannarinn kaupgjald sitt hæðkar hann einnig verðlag á land-
búnaðarafurðum, og því almennari sem kaupgjaldshæðkanin er, því lík-
legre er að verðlag landbúnaðarafurða nemi stíga jafnaikið og kaup-
gjaldið. Það verður því ekki sðð, hværaig almenn kauphæðkun geti
undir núverandi kringumstæðum þætt hag verkafólksins, þætt yfirvöldin
fyrirskipaðu almenna kauphæðkun, annað hvort samkvæmt ósk launþega-
samtakanna eða af sjálfsáððun, t.d. í sambandi við gengislaðkun.
Almenn hæðkun kaupgjalds myndi hafa fátt í för með sðr annað en það
að verðgildi m peninganna minnkaði enn meir en þegar er orðið, og
aðeins að svo miklu leyti sem hán bitnar á fólki með fasta tekjur,
eins og styrkbogum og opinberum starfssónum.

Almennar kauphæðkanir geta þannig ekki þætt kjör laun-
þeganna, ef miðað er við núverandi aðstæður í íslensku atvinnulífi

heldur aðeins rýrt verðgildi peninganna. Öðru máli gegnir ~~XXXXXX~~ um einstaka starfshópa. ~~XXXXXX~~ þeir geta vitanlega búið hjör sín, ef þeir fá hæknað kaup, svo framarlega sem annað kaupjald helst óbreytt. Ef prófessorar við Háskólann fá t.d. hæknað laun án þess að aðrir fái það, eru slíkt auðvitað kjarabótur fyrir prófessorana. "Kaupstreitan" svokallaða er því í rauninni innbyrðisbarátta um skiptingu þjófarteknanna milli launastóttanna en hefir hverfenði lítil áhrif á skiptingu þjófartekna milli laun-vega og atvinnurekenda.

Af framsögðu leiðir í rauninni að það er einnig á mis- skilningi byggt, að kauphæðnir, sem fara fram á vissu marki, þurfi að stöðva atvinnureksturinn í landinu. Þar gæta það samt ef á að viðhalda verðgildi peninganna. Ef verðlag í krónum heldur til samræmis við hæknað kaup er afköst atvinnuveganna auðvitað jafngæð og áður.

Ef haldið er föstu gengi, rýra kauphæðnir hinsvegar af komu útflutningsatvinnuveganna og geta valdið þar meiri eða minni stöðvan. Það er auðvitað mjög ranglætt, að stla útflutjendum alltaf að búa við óbreytt verðlag hvornig sem framleiðslukostnaður þeirra hækkar, jafnframt því sem sjálfsagt þykir að framleiðendur fyrir innlendan markað fái ávallt að hækka sínar vörur til samræmis við kauphæðnir. Gerum við því ráð fyrir því í tillögum okkar að gengi íslensku krónunnar verði framvegis breytt til samræmis við almennar breytingar á framleiðslukostnaði.

UM VI. LIÐIN

Framleiðslugjald af aflaverðmæti nýju togaranna

Við gengislaðunina hækkað verðlag útfluttrar vöru um 65% í krónum talið. Allt að helmingur þeirrar hæðunar kemur fram beinlínis sem hærri framleiðslukostnaður hjá togarunum. Aðstæða togarar- úrgerðarinnar batnar samt að miklu mun við gengislaðunina.

Eitt helsta vandamál atvinnulífsins og eitt mesta reuðver- lega vandamál þjóðarinnar, eru hin misjöfna afköst bátaútsvegsins og gömlu togaranna annarsvegar og nýju togaranna hinsvegar (álitgerð XXXII). Gengislaðun breytir engu um þenna mismun. Hingað til hefu

Þessi mismunur verði jafnaður á þann hátt, að gengið hafi í raun-
inni verið í samræmi við afköst hinna nýju togara og bátadéttveginum
bættar að nokkru munurinn með verðuppbótum og fleiri ráðstöfunum.
Með gengislaðnuminni er þessu breytt þannig, að gengið er miðað við
þann framleiðslukostnað sem myndast hefur hjá bátadéttveginum. En þá
verður að taka með útflutningsgjaldi nokkuð af verðmæti framleiðslu-
unnar hjá nýju togurinum. Sö það ekki gert, sækir í sama horfið og
áður, þannig að framleiðslukostnaður nýju togaranna stígur til fulls
móts við afurðaverðið og þá einnig síðer framleiðslukostnaður báta-
dévogins. Húverandi ástand myndast þá smáasaman að nýju.

Eitt af því, sem menn höfðu í huga þegar ákveðið var að
verja talsverðum hluta gjaldeyrisfordans til kaupa á hinum nýju tog-
urum og greiða fyrir kaupum þeirra með lánum með sérstaklega hag-
stöðum kjörum, var að hin nýju og afkastamiklu atvinnutæki myndu
hjálpa til að koma þjóðarþáskapnum á rétta kjöl og hjálpa til að
greiða fyrir frekari framkvæmdum. Í framkvæmdinni hefur þetta orðið
svo, að hin nýju skip hafa átt nóg með sig. Þá - ef nokkur skipanna
hafa greitt heimilaðar afskriftir, en sum veriðrekin með tapi. Um
leið hefur hið hás kaupgjald á nýju skipunum bakið öðrum greinum
sjóvarútvegsins mikla orfiðleika. Þjóðin hefur verið sjóðum sínum
til kaupa á þessum nýju skipum, en árangurinn hefur orðið lítil,
annar en að auka fram úr hófi tekjur ísmenns hóps. Húsetarnir á
nýju togurinum hafa meiri tekjur en prófessorarnir við Háskólanna
og yfirmennirnir margföld ráðherralaun. Síðan hefur ^{þá} streita
staðið um að samræma tekjur annarra sem svipað störf vinna tekjum
þessara manna, sem auk þess njóta óeðlilegra gjaldeyrisfriðinda.
(Sjá Alitagerð XVII, 4. Um fleir í röksemdir í sambandi við fram-
leiðslugjaldið sjá Alitagerð XXXII).

Þar sem ástandan fyrir gjaldinu af afleverðum nýju
togaranna er hinn mikli munur, sem er á afköstum þeirra og annarra
fiskiskipa, liggur í augum uppi, að gjaldið þarf að taka af verð-
mæti aflans, hvort sem hann er seldur sem ísfiskur eða á annan hátt.
Með framleiðslugjaldi af öllum afla, þ.e. fiski, lýsi og fiskiajöli,
sem lagt er til tekið verði má telja að vægt sé í sakirnar farið,
enda má gjaldið ekki minna vera en gert er ráð fyrir, af það á að
hafa þau áhrif, sem að er stefnt.

Við samningu þessara greinargerðar, hefur verið staðfest við
ætlanir um rekstrarkostnað og nýsköpunartogara á ísliskveiðum og á
saltfiskveiðum, en látnar hafa verið í tö af L.f.ó.

Útflutningsgjald af silðarafurðum aðafstaðinni gengis-
leikun er sambandsveldara að rekstyðja þar sem v rölág á silðar-
afurðum er þegar nægilega hátt við óbreytt gengi. Gjaldið er samt
þarra en sýnist, þar sem það fellur að öllu leyti í hrðefnisverðið,
þ.e. silðina sjálfa.

UM VII. LIÐ

Stóreignasmattur

Gert er ráð fyrir því, að gengisleikunin minni hafa í för
með sér nokkura hækkun á verðlagi innanlands. Af verðhækkunin er
alvænt að hækka einnig í verði allar eignir aðrar er peningar.
Verðmæti fasteigna stígar sem hinna eldri verðlagshekkun svarar.
Um leið verða tilsvareandi rýrðun á eiga þeirra, sem eiga peninga.
Afstaða milli skuldansuta og lánardrottina breytist hinum fyrri í
hag, hinum síðari í óhag. Við það að fasteignir stíga í verði
lækur skuldabyrðin og hagnast því eigendur fasteignanna að same-
skapi. Eigi meður skuldlaus fasteign er ekki um neina raunveru-
lega eignatökningu að ræða, eignin hefir aðeins hækkað í verði í
peningum reiknað, gildi peninganna hinsvegar rýrnað. Skuldi eig-
andi fasteignanna, þá hagnast hann, raunverulegt verðmæti nettó-
eignar hans hækkar. Þar sem flestir þeir sem stóreignir eiga hafa
einnig skuldir, þá er m ^{að} ^{beir} ^{tapi} ^{og} ^{renna} ^{þetta} ^{til} ^{ríkisins} ^{sem} ^{er} ^{fjárlins} ^{þarfandi}. Ekki væri ráð-
legt að fara öllu vega í sakirnar en hér er gert.

Hagnaðurinn sem stafar af gengisleikuninni verður hlut-
fellelega að sami fyrir litlar eignir og stórar eignir og þykir því
ástaðulaust að vera að hafa skattinn að nokkru ráði stighækkandi.
Þykir rétt að ákveða skattinn 10-12%, þar sem ekki er gert ráð

fyrir því, að verðhæðunin muni nema meira en sem svarar 10%.
Um annan hagnað af gengisælduninni en sem svarar til verðhæð-
unarinnar er ekki að ræða fyrir eignamenn og fer hagnaðurinn ein-
göngu eftir skuldum þeirra en ekki eignum. Skatturinn er því í
rauninni sambland af gengishagnaðarskatti og stóreignaskatti.
Hins vegar þykir ekki rétt eins og málmur er háltað að leggja
skatt á eign minni en kr. 400.000 nettó, þar sem ~~um~~ að eign
gerir næmest meira en svara til íbúðar eða íbúðarhlíðs, ^{af meðalstarð}

Þar sem töluvert af eignum hefur myndast í sambandi við
dýrtið þá, sem verið hefur á undanförunum árum, og sem stefnað hefur
af hinum mikla framkvæmdum, sem áttu hafa sér stað, af hallarekstri
hjá ríkinu og lánsfjárbúsala bankanna, þykir rétt að nota þennan
skatt, til þess að losa ríkið við nokkuð af lausskuldum sínum,
þar sem þar eru á vissan hátt orsök að myndun nokkurs hluta þeirra
eigna, sem hér um ræðir.

Rétt ekki sé um það ákveðið í þessum tillögum, að lands-
bankinn bæti sparifjáreigendum í landinu að nokkru þá tap, sem
þeir hafa biðið síðan í styrjaldarbyrjun, við það að verðgildi
peninganna hefur minnkað, þá metti með sérstökum lögum fela Lands-
bankanum að nota að nokkru þá upphæð, sem hann fær greidda með
þessum skatti til að bæta sparifjáreigendum þetta tjón. Þar sem
mestur hluti samninga á peninga í landinu stafar frá Seðladeild
landsbankans, rétt ekki hafi aukningin orðið að hennar hvötum
veri ekki nema rétt að þegar hún fær ~~þessum~~ peninga sína endur-
greidda með reumverulegum verðmetum þá noti hún nokkurn hluta
þessara verðmeta, til þess að bæta sparifjáreigendum að nokkru
þá eignatjón, sem þeir hafa orðið fyrir við gildisárfrumum pening-
anna.

UM VIII. LIÐ

Þessi liður þarf lítilla skýringu við. Aðlaust er til
að allar styrkveitingar til sjávarútvegsins, sem veittar eru beint
eða óbeint vegna afurðaverðsins, falli þniður.